

času zlasti Car Emin, in z letošnjo svojo povestjo v „Matici Hrvatski“ je nastopil Milan Šenoa isto pot. — Povest se godi v majhni vasi ob Kolpi v drugi polovici preteklega stoletja, ob času, ko so začeli graditi novo železnico med Karlovcem in Reko. Stare ceste so zapuščene, vasi propadajo, ljudje si pa iščejo zaslužka pri novi železnici, ki jo iz vsega srca sovražijo. Celo bogati posestniki, ki se jim je v srečnih časih vse odkrivalo, prodajajo plemenitašu zapuščene domove in delajo na novi progi za majhno plačo, samo da prežive obubožano družino. Z vsakim dnevom se kopiči v propalih hišah in v ogorčenih dušah vedno več nezadovoljnosti, nesreče in uboštva, ki zdajpazdaj bruhne z vso silo na dan ter zažge barako, ki so jo usmiljeni izkoriščevalci postavili za svoje delavce, ali vrže v zrak novi železniški most ali pljune — v ponosni zavesti, da se je zgodila človeka ponižujoča krivica — v široki obraz bogatega podjetnika. Toda to vse je le trenutni izbruh onemogle jeze, moč pa vsak dan bolj peša, in konec je — „exodus“ v „obljubljeno deželo“, kjer človeku težko delo tudi plačajo. — To je pravzaprav moderna povest, vpleteni roman je pa le star okvir.

Milan Šenoa je včasih dober pripovedovavec, le škoda, da prevečkrat zaide v šablono. Nekateri značaji so popolnoma šablonski in poneverjenje državnega denarja je tudi že preveč navaden in obrabljjen zaplet. Najbolj nejasno je očrtan značaj blagajnika Janka, tako da človek nikoli prav ne ve, kako naj ga sodi. Ob silni senci, ki jo je pisatelj nametal na koncu povesti pri popisovanju žalostnega položaja blagajnikove žene Mare, ob spominu, da Jankovo nenravno razmerje do učiteljve Minke nese celi družini le dobiček in nobene škode in celo žalosti ne — bi človek nehote sodil o Janku: Prav je ravnal. To precej kazi konec povesti.

Želeli bi si pri „Exodu“ še nekaj. Pisatelj nam je sicer odprl s povestjo pogled v grenko bodočnost, ni nam pa podal niti ene misli, da bi bilo kdaj bolje, ni nam naslikal niti enega žarka, ki bi mogel kdaj vsaj malo razsvetliti polnočno temo žalostne sedanjosti, kakor bi stal pred narodom brez sveta, edina rešitev pa — exodus! To je povesti le v škodo. C.

Hrvatski preporod. Napisao Djuro Šurmin, kr. sveučilišni profesor. II. Od god. 1836. do 1843. S 6 slika. Zagreb. Tisak dioničke tiskare. 1904. Str. 287+040. — Koncem lanskega leta je izšel že drugi zvezek knjige „Hrvatski preporod“ vseučilišnega profesorja dr. Šurmina. V tem drugem delu se opisujejo dogodki od l. 1836. do 1843. Kakor v prvem

delu, tako je pisatelj tudi v drugem delu pred vsem opisal politične dogodke na Ogrskem in Hrvaškem, kolikor so le ti vplivali na gmotni in duševni razvitek hrvaškega naroda. Potem je pisatelj načrtal po podatkih iz tedanjih tiskanih spisov, posebno iz „Danice“ in iz pisem tedanjih književnikov, borbo za ilirizem in proti njemu. Zanimivo je predočeno stališče Slovencev naproti ilirizmu. Boj Kopitarjev proti Gaju in njegovi ideji je tukaj prvič popisan v celoti. Po podatkih pisateljevih so bili še hujši in nevarnejši protivniki ilirizma Srbi, ki so ravno v tem času srbsko ime oživili celo po hrvaških zemljah. Srbi so budili svoj narod le v srbskem duhu ter odbijali ilirsko ime, ker se je protivilo srbskim nameram. To je bil obenem najboljši znak za Gaja, da je mogel tudi on gojiti za svoj narod le hrvaško ime mesto ilirskega, saj je bilo ilirsko ime nevšečno i Mažarom i dunajski vladi, ki ga je celo za-
brnila.

Prof. Šurmin je obljubil, da bode v tem zvezku pred vsem natančno predočil delovanje Gajevo za njegovo idejo. Nam se zdi, da se namera pisateljeva ni izpolnila v celem obsegu. Gaj stoji seveda v središču vsega ilirskega pokreta, toda po tem opisu se nam zdi pravo delovanje Gajevo premalo razjasnjeno. Morda je tudi v tem zvezku preveč podatkov iz sodobnih spisov in premalo samostalne sodbe in resumēja o celi dobi. Sicer pa je knjiga v vsakem pogledu zanimiva ter jo priporočamo kakor prvi zvezek slovenskim čitateljem, ki se zanimajo za to važno dobo jugoslovanske politične in književne zgodovine. Knjigo krasi šest lepih slik: Hrvatski preporod od Vlaha Bukovca, dr. France Prešeren, Sidonija Rubido-Erdedi, Pavao Stooš, Ljudevit Gaj in Stanko Vraz.

Na str. 285. čitamo Pöltschach in na str. 10. Kleinsonntag. Pisatelj je mogel pač rabiti slovensko ime Poličane in Mala Nedelja mesto nemških imen, in sicer tem laglje, ker ne navaja doslovno nemških pisem Valentina Orožna in A. Krempla. Na str. 284. pa je grda tiskovna napaka Gottweiss mesto Bleiweiss.

Iv. Steklasa.

Pučka knjiga. Uredjuje Vilko Popović, učitelj. Knjiga I. — 80. Str. 80. Cena 20 vin. — Odkar se je tudi med Hrvati zbudilo zanimanje za ljudske knjižnice, a dobrih knjig za ljudstvo še vedno manjka, so začeli mnogi izdajati z večjim ali manjim uspehom knjige za ljudstvo. Omenjam dr. Š. Ortnera, dr. F. Biničkoga, M. Marjanovića in V. Popovića. Zadnji je osnoval svoje podjetje na zdravi podlagi po načelu: „Sve za vjeru i domovinu.“ Dozdaj je izšla